

APRENTATGES I REPTES DELS PROCESSOS PARTICIPATIUS AMB JOVES EN L'ÀMBIT LOCAL

Carola Castellà Josa
Mariona Ferrer-Fons

APRENTATGES I REPTES DELS PROCESSOS PARTICIPATIUS AMB JOVES EN L'ÀMBIT LOCAL

Carola Castellà Josa
Mariona Ferrer-Fons

Generalitat de Catalunya

JOVENTUT

Aquesta publicació es pot consultar a www.gencat.cat/joventut/observatori

Aquesta publicació és una coedició de la Direcció General de Joventut del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies i la Direcció General de Participació Ciutadana i Processos Electorals del Departament d'Acció Exterior, Relacions Institucionals i Transparència.

© Generalitat de Catalunya

Avis legal:

Aquesta obra està subjecta a una llicència Reconeixement-No Comercial-Sense Obres Derivades 3.0 de Creative Commons.

Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi l'autor o autors i l'editor, i no es faci un ús comercial de l'obra original ni se'n creïn obres derivades. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>

1a edició: juny de 2019

Disseny i maquetació: Àrea d'innovació i programes estratègics. Unitat d'autoedició i disseny.

Direcció General de Joventut

ISBN: 9788439399063

ÍNDEX

PRESENTACIÓ	5
INTRODUCCIÓ	7
1. LA PARTICIPACIÓ DE LA JOVENTUT: ALGUNES EVIDÈNCIES	9
1.1. La participació de les persones joves en el context actual	9
1.2. Factors individuals i contextuals de la participació juvenil	11
1.3. La participació digital en l'activisme juvenil	14
1.4. La participació inclusiva de les persones joves en les polítiques juvenils	14
2. ELS PROCESSOS PARTICIPATIUS LOCALS AMB JOVES: RESULTATS DE L'ANÀLISI	17
2.1. Context: evolució dels processos participatius adreçats a joves i de la seva avaluació	17
2.2. La recerca realitzada: context i metodologia	18
2.3. Resultats: característiques i reptes dels processos participatius amb joves en l'àmbit local	19
3. PROPOSTES PER MILLORAR LA QUALITAT DEMOCRÀTICA DELS PROCESSOS DE PARTICIPACIÓ AMB JOVES	31
3.1. El context: impuls, coordinació i lideratge dels processos	31
3.2. Qui participa en els processos	34
3.3. En què es participa	38
3.4. Com es participa en els processos	39
3.5. Els resultats del procés	42

4. LA DIRECCIÓ GENERAL DE JOVENTUT: UNA FONT D'OPORTUNITATS	45
5. REFLEXIONS FINALS	47
BIBLIOGRAFIA	49

En una societat en constant moviment com la nostra, el ventall de mecanismes d'incidència política de la ciutadania cada vegada és més ampli. Els i les joves, que sovint es troben allunyats de les institucions i dels espais de decisió, i que valoren molt la immediatesa, estan reivindicant altres formes de participació que superin el model de democràcia representativa en pro d'una democràcia més directa i profunda. Davant d'aquest escenari, el repte de les institucions públiques en relació amb la participació va més enllà d'introduir metodologies participatives innovadores que facilitin el diàleg entre l'Administració pública i la població jove. També cal fer evolucionar el sentit de la democràcia i el model de l'Administració pública per respondre a les expectatives de millora de la qualitat de la democràcia.

En la línia de millorar la qualitat de la participació ciutadana, cal tenir present que un dels principals reptes és la disminució de les desigualtats que hi ha a l'hora de participar i tenir en compte que existeixen relacions de poder que situen les persones dins d'una jerarquia social. La participació ha de ser inclusiva o no és participació. La necessitat d'incorporar les persones joves menys participatives des d'un enfocament interseccional és una de les principals reflexions d'aquesta publicació. En aquesta línia, es posa de manifest el paper fonamental de la mirada comunitària per aconseguir espais de participació més plurals i inclusius.

Finalment, en relació amb el context d'aquesta publicació, cal destacar la contribució del món local en la millora de la qualitat de la democràcia. Durant la darrera dècada han estat molts els municipis que, amb el suport de la Generalitat de Catalunya, han apostat per fomentar la participació dels i les joves en les qüestions que els afecten, i que han introduït noves experiències participatives per transformar la societat i la realitat que els envolta i per incrementar la capacitat de decisió de la població juvenil. Aquests municipis són els protagonistes d'aquesta publicació, impulsada conjuntament per la Direcció General de Joventut i la Direcció General de Participació Ciutadana i Processos Electorals de la Generalitat de Catalunya.

L'objectiu principal d'aquestes pàgines és reflexionar sobre la participació dels joves a partir de l'avaluació dels processos de participació juvenil que s'han dut a terme en els deu darrers anys als municipis de Catalunya.

GEORGINA OLIVA I PEÑA

Secretària d'Infància,
Adolescència i Joventut

JORDI FOZ I DALMAU

Secretari de Transparència
i Govern Obert

INTRODUCCIÓ

El monogràfic de la col·lecció “Aportacions” que aquí es presenta vol ajudar a reflexionar sobre la implicació de la gent jove en la definició de les polítiques públiques, concretament sobre la qualitat democràtica dels processos participatius que es fan amb persones joves. Per això, hem realitzat un breu estat de la qüestió sobre les característiques de la participació de la joventut en el segle XXI i els seus factors explicatius, i des d'aquest marc, amb l'ajuda de l'avaluació d'alguns processos participatius, hem reflexionat sobre els criteris de qualitat per millorar els processos participatius juvenils.

El treball s'estructura en tres grans blocs. En el primer, s'explica què sabem sobre com participa la joventut en el segle XXI. Elements com els determinants individuals i contextuals de la participació, el rol de les tecnologies de la informació i la comunicació, o el dilema de la desigualtat de la participació i la necessària inclusivitat són àmbits centrals en aquest apartat.

El segon capítol se centra en l'avaluació dels processos participats adreçats a la gent jove, a partir de cinc elements: el context del procés, qui participa, sobre què es participa, com es participa i, finalment, quins són els resultats.

Finalment, en el tercer capítol s'ofereixen diverses propostes per millorar la qualitat democràtica dels processos de participació amb joves, a partir d'aquests mateixos elements. En alguns casos són propostes que ja s'han anat incorporant en la quotidianitat dels processos, però considerem necessari ressaltar la rellevància que tenen. Altres són propostes més innovadores fruit de l'evidència recollida per les autores en l'experiència de diversos estudis i aplicacions pràctiques.

1. LA PARTICIPACIÓ DE LA JOVENTUT: ALGUNES EVIDÈNCIES

En les properes pàgines volem sintetitzar l'estat de la qüestió i algunes de les evidències que existeixen per entendre la participació juvenil en el segle XXI i en la nostra realitat. No plantegem noves hipòtesis, sinó que volem destacar els elements que ens ajuden a repensar la participació de les persones joves en la societat i en els processos participatius que es fomenten des de les institucions públiques.

1.1. La participació de les persones joves en el context actual

Des dels estudis clàssics de participació dels anys setanta del segle passat, hi ha consens en què el concepte de participació és molt ampli, ha evolucionat en el temps i que varia en funció del context i de la societat. Des de fa uns anys, hi ha autors que argumenten que la joventut no participa en l'àmbit institucional com en el passat (entre altres Zukin *et al.*, 2006; Benedicto, 2008). Per exemple, la joventut tendeix a participar més en les formes de participació que es fan servir via Internet i xarxes socials (Anduiza *et al.*, 2014; Subirats *et al.*, 2015), en el consum polític —boicot a empreses o l'opció de compra de productes per finalitats polítiques o ètiques, per exemple— (Stolle *et al.*, 2005; Marien *et al.*, 2010) o en activitats de protesta i no-institucionalitzades (Dalton, 2008). En el darrer cas, un exemple concret seria el moviment dels indignats o 15-M, que va aparèixer l'any 2011 a l'Estat espanyol, en què la joventut era un dels grups socials més visibles (Calvo, 2013).

Per contra, en general, les persones joves participen menys que generacions més grans en l'àmbit institucional, com seria anar a votar o en la implicació en organitzacions tradicionals, i també costa que se sentin motivades per participar en processos participatius fomentats per les

institucions (Dalton, 2004; Norris, 2003). Podem trobar dues explicacions alternatives a aquest fenomen. D'una banda, alguns autors posen èmfasi que les generacions joves consideren que el sistema polític no és receptiu a les seves demandes (Marsh *et al.*, 2007). Això implica que presenten una falta d'interès en els assumptes públics o en l'eficàcia personal en relació amb el procés polític (Watterberg, 2003; Blais *et al.*, 2004). Tot i que aquest és un argument de pes, no respon al fet que aquest fenomen, la desafecció política i la percepció de desconfiança cap a les institucions, està generalitzat entre el conjunt de la població, no només entre les persones joves. D'altra banda, altres investigadors han dit que aquesta disminució és una reinvençió de la participació política dels joves, que prefereixen formes extrainstitucionals o no institucionals de participació (Norris, 2003). Com a conseqüència d'això, la disminució de la participació tradicional i els riscos que podria implicar en termes d'igualtat de representació poden estar compensats per aquestes formes extrainstitucionals de participació política (Marien *et al.*, 2010).

En el cas català, els informes de l'Enquesta de participació i política de 2011 i 2017 mostren uns nivells destacats de participació entre la joventut de Catalunya (Soler-i-Martí, 2013 i 2019) i evidencien el procés de normalització de la participació extrainstitucional o no institucional. Tanmateix, aquest fenomen està també vinculat a la desconfiança i desafecció dels joves catalans cap a la política institucional.

Molts dels estudis anteriors han donat per fet l'homogeneïtat en els patrons de la participació dels joves. Atès que les persones joves formen una cohort i es veuen afectades pel mateix procés de socialització, la literatura ha tendit a assumir que el seu comportament és el mateix, posant més èmfasi en explicacions relatives als cicles vitals o canvis generacionals (Verba i Nie, 1972). Una altra opció ha estat comparar la participació jove amb els adults o població juvenil del passat (Ferrer-Fons, 2006). Es reflexiona poc sobre que hi ha molts tipus de joves i que, per tant, seria més adient de parlar de tipologies de joves o de joves que opten per comportaments variables (Benedicto, 2013). En aquesta línia, els estudis de Soler-i-Martí (2013 i 2019) ofereixen diverses tipologies de joves en relació amb la participació i l'associacionisme. Aquestes tipologies ens serveixen per observar els diferents perfils de joves en relació amb diferents variables d'activisme.

En tot cas, tots aquests estudis ens assenyalen que tenim un ventall ampli de formes de participació juvenil que s'han anat estenent en els darrers decennis. La població jove no està necessàriament menys interessada en la política que els adults, sinó que simplement vehicula la seva participació a través d'altres mecanismes. Serracant i Soler (2009) apuntaven que s'ha passat d'unes formes de participació relativament institucionalitzades, organitzades jeràrquicament i amb un funcionament més rígid i estable, a un tipus de participació més puntual i selectiva i vehiculada a través d'organitzacions o moviments més flexibles i horitzontals. Des de la perspectiva dels moviments socials, l'estudi de Mir *et al.* (2013), centrat en joves activistes en el territori català, assenjala que els joves estan optant per altres formes de participació on destaca l'interès pel bé comú i col·lectiu, on es generen processos de gestió creativa de la pròpia existència quotidiana i autoconstituïts.

En aquest sentit, és fonamental que les institucions polítiques facin un esforç per obrir-se a les formes més emergents de participació entre les persones joves. Els moviments socials i les mobilitzacions ciutadanes tenen una creixent importància en termes de capital polític. Aquestes formes de participació estan ja plenament acceptades per la ciutadania catalana i, com a tals, poden integrar-se en el procés polític institucional. Cal veure aquestes formes de participació més espontànies i no institucionalitzades com a vies legítimes a través de les quals la societat —i particularment els joves— expressen les seves demandes encara que això suposi més complexitat en termes de representativitat política.

1.2. Factors individuals i contextuals de la participació juvenil

Els estudis més recents, tant en l'àmbit internacional com català,¹ han recollit evidència empírica de les pautes de participació juvenil i dels seus factors explicatius. Hi ha força consens en què, en general, els joves amb més recursos socioeducatius, provinents de famílies amb més capital cultural i més vinculats a xarxes organitzades hi participen més. Ara bé, depenent del tipus de participació es pot necessitar més provisió d'habilitats i recursos (Ferrer-Fons *et al.*, 2006). Els mecanismes de mobilitza-

---

¹ Vegeu el projecte europeu MYPLACE (Pilkington i Pollock, 2015) o la tesi doctoral de García-Albacete (2014), i Soler-i-Martí (2013 i 2019) per al cas català.

ció són molt diferents i cal analitzar cada cas en particular. Per exemple, la protesta ha experimentat un procés de creixent normalització i la seva activació té un fort element contextual, la qual cosa fa que probablement els nivells de desigualtat en el seu ús entre les persones joves tendeixen a ser més baixos en determinats moments d'àmplia mobilització.

A més, cal tenir en consideració que les persones joves estan molt condicionades pel seu origen social, que pot ser entès tant com el capital cultural i socioeconòmic de les seves famílies d'origen com pel lloc de naixement (del propi jove o de la seva família), que pot facilitar o dificultar el grau d'integració en la comunitat en què viu. Clarament el coneixement i ús de les llengües principals d'una comunitat, de les dinàmiques sociopolítiques bàsiques en un territori i el propi sentit de pertinença faciliten una major predisposició del jovent per implicar-se en la participació social o política i, en el cas català, s'observa que els joves d'origen immigrant (encara que siguin de segona generació) tendeixen a participar menys que els joves i famílies que han nascut aquí (Soler-i-Martí, 2013).

En relació amb el gènere, en general hi ha un cert consens que les dones tendeixen a participar més en activitats no institucionalitzades, menys formals i no vinculades a la política partidista (Burns, 2007; Burns, Schlozman i Verba, 2001), com l'activisme en ONG o moviments socials o el consum polític. Ara bé, també s'observa que les diferències entre les generacions més joves són menys que les que hi ha entre homes i dones més grans (Soler-i-Martí, 2013), a causa de la incorporació de les dones al mercat laboral i l'increment dels seus nivells educatius, tots dos elements rellevants per explicar una major predisposició a participar.

En aquest sentit, és important destacar que hi ha condicions estructurals i contextuals que poden estimular o dificultar la participació de la joventut i activar un o un altre repertori de participació. Soler-i-Martí i Ferrer-Fons (2015) plantegen la hipòtesi que les estratègies dominants dels joves per decidir el tipus de participació en la societat estan determinades pels règims de transició juvenil (Walther, 2006) que determinen la posició dels joves com un grup en l'espai social i l'individu i els recursos socials disponibles per a ells. Per tant, el context específic de la joventut juga un paper important en la definició de les oportunitats perquè aquesta decideixi participar a través de canals institucionals, via les activitats de protesta o desobediència política, o perquè romangui inactiva.

Des d'un punt de vista actitudinal, les generacions joves de les societats occidentals i particularment del sud d'Europa tendeixen a ser crítiques amb el funcionament de la democràcia representativa. La bibliografia sobre el tema ha establert que la participació basada en la lògica de la representació tradicional (més present en les cohorts de més edat) està poc condicionada per la ideologia o la desafecció institucional, i ho està menys pels recursos individuals (lloc que s'ocupa en l'estructura social, nivell de renda o capital educatiu). En canvi, aquestes variables sí que tenen més pes en el cas dels mecanismes extrarepresentatius, és a dir els que es refereixen principalment a activitats de consum polític i activitats de protesta (Fraile *et al.*, 2006). A més, les xarxes de mobilització, com seria la pertinença a grups o col·lectius, poden tenir un impacte rellevant.

Finalment, la implicació dels joves en política tampoc és independent de les dinàmiques del seu propi cicle vital. Aquí destaquem dos aspectes. El primer és el rol destacat que juga la majoria d'edat, punt crític que comporta l'exposició a noves xarxes de socialització, ja sigui amb la incorporació al mercat de treball, una nova etapa d'estudis o el dret a vot. De fet, les mateixes universitats com a font de mobilització, creació de xarxes i de provisió de recursos grupals són factors rellevants a considerar, per exemple, en la protesta (Caínzos, 2006). El segon element és que el canvi en el cicle vital també comporta un progressiu lligam dels joves i l'experiència participativa (Verba *et al.*, 1995; Ferrer-Fons *et al.*, 2006) que els fa més propensos a participar a mesura que van entrant en l'edat adulta. Per tant, es pot preveure que aquests factors també interactuïn entre si a l'hora d'explicar les dinàmiques participatives de la joventut.

Un dels elements que més afecten actualment la implicació política dels joves és la incertesa laboral i vital. L'entrada al mercat laboral ha estat definida com un pas crucial en la maduresa i la transició de jove a adult. El lloc de treball exposa la joventut a xarxes fonamentals de mobilització política (Verba i Nie, 1972), però les societats occidentals han patit importants canvis, especialment durant les últimes dècades, en què s'han produït importants transformacions en l'estructura productiva que han conduït a una flexibilitat superior en el mercat laboral. Això s'ha traduït en més incertesa sobre el futur. L'atur, els contractes temporals i l'ocupació involuntària a temps parcial, així com la creixent mobilitat en el lloc de treball, han implicat que la seguretat econòmica hagi disminuït. De fet,

en el context de la crisi econòmica més recent, la relació entre la precarietat laboral i vital va emergir com una causa important del moviment del 15-M del 2011 (Perugorría i Tejerina, 2013).

1.3. La participació digital en l'activisme juvenil

Com s'ha dit, molts joves participen de manera més esporàdica, flexible, discontinua i, al mateix temps, estan familiaritzats amb internet i les xarxes socials. Per tant, si es vol incloure i fer participants els joves en els processos participatius, és important tenir en consideració la participació en línia (*online*) i els canals de mobilització que es fan servir en el món digital. La participació digital ja és una dimensió pròpia de l'activisme juvenil a Catalunya i el conjunt de l'Estat espanyol (Subirats *et al.*, 2015). Les tecnologies de la informació poden ser canals per dinamitzar processos, però també poden ser eines per generar participació. A més, l'ús de recursos i eines en línia també augmenta la probabilitat d'implicar-se en processos de participació tradicional (Anduiza *et al.*, 2014). Ara bé, està escassament analitzat l'impacte diferencial de la participació en la xarxa, el seu accés com a mitjà polític i la seva relació amb altres formes de participació política. Alguns estudis assenyalen que tenen un rol molt important com a suplement de formes de participació juvenil fora de línia (*offline*) (CivicWeb, 2009). Per contra, hi ha estudis menys optimistes sobre si la participació digital està ajudant a superar la desigualtat existent en la participació entre noves i velles generacions (Pilkington i Pollock, 2015).

Cal tenir present sempre que sigui possible que les noves tecnologies reproduïxin de nou les desigualtats observades en la participació fora de línia. Per aquest motiu, es poden desenvolupar campanyes i estratègies que intentin mitigar aquest possible impacte.

1.4. La participació inclusiva de les persones joves en les polítiques juvenils

La participació és un dret individual, i un aspecte fonamental a tenir en compte és qui participa i en quines condicions ho fa. Ara bé, com hem vist anteriorment, un sector rellevant dels joves se sent molt poc motivat

per participar en la vida pública, en experiències i processos participatius, encara més si estan relacionats amb les institucions. Que existeixi infrarepresentació d'uns determinats perfils de joves és problemàtic des de la perspectiva de la igualtat i la qualitat democràtica. Sabem que hi ha diferències en els perfils sociodemogràfics que hi participen: els joves d'origen immigrant, amb menys nivells d'estudis i amb famílies amb menys recursos hi participen menys. En conseqüència, la incorporació de les veus de les persones joves en els processos participatius i les polítiques juvenils ha de tenir en compte aquesta diferenciació social, encara que això impliqui estratègies de captació i incorporació en els processos diverses entre si.

Més concretament, els processos i mecanismes participatius, perquè siguin legítims, haurien de ser representatius del conjunt de la població a què s'adrecen, és a dir, han de mobilitzar la pluralitat de formes de pensar i entendre la realitat de la població afectada. En aquest plantejament no és tan important el nombre de gent que hi participa sinó la representativitat social de la població que ho fa.

2. ELS PROCESSOS PARTICIPATIUS LOCALS AMB JOVES: RESULTATS DE L'ANÀLISI

En aquest capítol volem presentar els resultats de l'avaluació realitzada dels processos participatius dirigits a la gent jove, partint d'una mirada de qualitat democràtica. Ho farem tenint en consideració alguns dels aspectes sobre les pautes de participació juvenil sobre els quals hem reflexionat a l'apartat anterior.

2.1. Context: evolució dels processos participatius adreçats a joves i de la seva avaluació

Durant els anys previs a la crisi social i econòmica iniciada el 2007, el nombre d'experiències participatives impulsades des de les administracions públiques es va incrementar significativament a tot el món, amb l'objectiu de trobar noves formes de governar unes societats cada vegada més complexes. A Catalunya, des de la Secretaria de Transparència i Govern Obert, s'han promogut diverses línies de treball relacionades amb la participació ciutadana.

En matèria de joventut, el Pla nacional de joventut 2010-2020 (PNJ) i la Llei de polítiques de joventut també incorporen la participació de les persones joves com un dels eixos centrals de les polítiques de joventut. El PNJ incorpora la participació com a principi rector, entenent que la política de joventut no pot estar allunyada de les persones joves i del moviment juvenil organitzat, així com d'altres agents que poden intervenir en el desenvolupament de la política i en la realitat de la joventut. Per treballar el paper de les administracions públiques en matèria de participació juvenil, des de l'equip de Foment de la participació de l'Agència

Catalana de la Joventut de la Direcció General de Joventut es promouen diverses línies de treball.

En paral·lel a aquest increment d'experiències participatives, es va posar de relleu la necessitat d'avaluar la qualitat d'aquestes experiències i la seva capacitat per incidir en les polítiques públiques (Parés i Castellà, 2009; Jorba *et al.*, 2007). El debat sobre la qualitat democràtica dels processos participatius ve de lluny i està íntimament relacionat amb l'evolució i la implementació d'experiències de participació ciutadana als nostres municipis. El debat el podem situar en la primera dècada del mil·lenni. Una primera discussió se situa en aquella literatura que qüestiona la qualitat democràtica de les noves xarxes de governança i proposa marcs conceptuals i analítics per avaluar-la.² Un segon debat fa referència als espais i mecanismes de participació i/o deliberació que poden incloure aquestes noves formes de governança.³ Finalment, la majoria d'estudis recents sobre mecanismes participatius han centrat la seva atenció en els aspectes més procedimentals, i han deixat en un segon pla l'anàlisi dels impactes o conseqüències dels espais i mecanismes concrets de participació. Darrerament, però, han començat a emergir investigacions que han posat el seu punt de mira en les conseqüències i els resultats de les experiències participatives (Blanco i Ballester, 2011).

2.2. La recerca realitzada: context i metodologia

En aquest context, l'equip de Foment de la participació de l'Agència Catalana de la Joventut ens va proposar d'avaluar el suport en processos locals de participació juvenil que havia dut a terme durant el període 2004-2016.

La realització d'aquest estudi ens ha permès tenir en consideració les qüestions que s'han plantejat en el capítol anterior i analitzar els processos de participació juvenil des d'una òptica de qualitat democràtica.

² Vegeu Sorensen i Torfing (2009); Subirats *et al.* (2009); i Bevir (2010).

³ Vegeu Anduiza i Maya (2005); Papadopoulos i Warin (2007); Blanco i Ballester (2011); i Castellà i Jorba (2005).

A partir dels criteris de treballs previs com el de Parés i Castellà (2009), es va plantejar una recerca amb tècniques qualitatives i quantitatives per aproximar-nos al nostre objecte d'estudi. La investigació es va articular de la manera següent. D'una banda, es van avaluar els processos participatius amb gent jove impulsats pels municipis entre el 2004 i el 2016 amb l'assessorament de l'equip de Foment de la participació de l'Agència Catalana de la Joventut. L'assessorament consistia a donar pautes i recursos per a la realització d'un procés participatiu amb les persones joves del municipi. Per assolir aquest objectiu, es va realitzar una enquesta en línia (*online*) que es va enviar a tots els ens locals assessorats. Concretament, l'enquesta es va enviar als tècnics de referència de 50 municipis o altres ens locals i va ser resposta per 21 persones. Els resultats de l'enquesta ens van permetre tenir una visió general de les característiques dels processos participatius juvenils i els seus límits.

D'altra banda, es va efectuar una diagnosi i avaluació conjunta, amb la participació directa dels agents implicats, de les experiències participatives amb joventut que s'han realitzat els darrers anys a Catalunya (independentment de si han comptat amb l'assessorament de l'ACJ), per tal de formular propostes per millorar la qualitat democràtica dels processos. Per assolir aquest objectiu, es van realitzar vuit entrevistes a experts de l'àmbit de la participació, joventut i el treball comunitari; dos grups de discussió a tècnics i tècniques de joventut de l'àmbit local de les províncies de Barcelona i Girona; i un grup de discussió amb joves, majoritàriament implicats en entitats i col·lectius diversos.

2.3. Resultats: característiques i reptes dels processos participatius amb joves en l'àmbit local

A continuació presentem els resultats de l'anàlisi realitzada, a partir de cinc àmbits d'anàlisi emprats en treballs previs (Parés i Castellà, 2009), adaptats a la realitat juvenil: el context del procés, qui participa, sobre què es participa, com es participa i quins són els resultats del procés.

Context i impuls del procés

La majoria de processos de participació amb joves i per a joves sorgeixen i estan **liderats** per l'equip tècnic de l'ajuntament que els impulsa. Aquesta afirmació és compartida tant pels grups de discussió amb tècnics i tècniques de joventut de diferents ajuntaments de Catalunya com del grup de discussió amb els i les joves.

“El lideratge, qui porta la iniciativa, continua estant molt centrat en l'Administració i té moltes resistències a impregnar-se dels *inputs* socials, dels agents del territori, encara que siguin pocs. Cal integrar-ho. I això, si no és té en compte, afectarà l'èxit del procés participatiu.” (Persona experta)

La manca de lideratge dels i les joves en els processos participatius es veu reflectida en la composició dels **grups motors de coordinació** de molts d'aquests projectes. Principalment estan formats per professionals de joventut i grups de joves, que majoritàriament formen part d'entitats o de consells locals de joventut i que ja tenen experiència a participar en altres processos o accions que es fan al municipi. La implicació de joves a títol individual o d'altres col·lectius de joves és més escassa i menys estable. Aquest fet, segons alguns tècnics i tècniques de joventut, es dona perquè s'espera dels i les joves que liderin i participin en processos però no se'ls dona cap formació per fer-ho.

Per als tècnics i tècniques de joventut, quan aquest impuls sorgeix de l'**equip polític** moltes vegades no se sap ben bé què vol dir “això de la participació”, i la demanda respon més aviat a una recerca d'una subvenció o una reacció davant una demanda de l'oposició que a una voluntat real d'implicar els joves en la presa de decisions. En aquest sentit, el grau d'acceptació política dels processos participatius és bastant alt quan se centren en el nivell de consulta. Però hi continua havent reticències polítiques quan és el moment d'implementar els resultats dels processos participatius.

“Els polítics no tenen gaire clar el que impliquen els processos. També tenen molta por al conflicte; no fer preguntes, que no sigui que s'enfadin. El que haurien d'aprendre és a gestionar el conflicte. Es

demana a la participació resultats ràpids, molt visibles i que no donin feina. Això ha anat canviant, però continua existint.” (Persona experta)

Els equips tècnics de joventut, en moltes ocasions, es troben amb dificultats a l'hora de donar resposta tècnica a aquestes inseguretats i necessitarien més formació en temes de participació ciutadana.

A més, s'han d'afegir altres obstacles amb què es topen la majoria de tècnics i tècniques de joventut. En primer lloc, hi ha la necessitat de crear **espais transversals de coordinació** dels processos participatius amb joves dins dels ajuntaments. Tot i que sovint es creen espais amb àrees de serveis socials, esports, cultura, festes, participació o promoció econòmica, aquests només són funcionals quan estan dinamitzats i hi ha algú que els lideri. En aquest sentit, es va apuntar la necessitat de treballar per projectes i no per regidories per tal d'afavorir la transversalitat. Aquest canvi, però, comportaria repensar l'estructura de l'organització dels ajuntaments.

En segon lloc, hi ha la dificultat de **vincular aquests processos de participació juvenil amb altres òrgans i espais estables de participació de la població jove** o amb altres espais informals de participació juvenil que puguin existir al municipi. Sovint hi ha certa desconfiança per part dels joves vers l'administració pública i les relacions que es donen són molt clientelars o molt verticals.

“Jo crec que l'acompanyament dels joves des dels equips tècnics hauria de ser menys institucional. (...) i posar-se a treballar així (horitzontal).” (Grup de discussió de joves)

Sovint l'equip tècnic té molt clar què vol dir “participació ciutadana” o què és un procés participatiu, però els i les joves no tenen el mateix concepte que l'ajuntament.

“Corresponsabilitat entre els governants i els governats. Un procés participatiu real hauria de ser que totes dues parts participessin (que valgui la redundància) en un espai de deliberació i de decisió, no només d'informació. Una construcció compartida d'un projecte.” (Grup de discussió de joves)

De totes maneres, entre els i les professionals de la joventut hi ha acord a afirmar que quan “es necessiten joves” perquè participin en nous processos, aquests es van a buscar als espais estables de participació que existeixen als municipis.

I, en tercer lloc, la contrarietat que suposa endegar processos participatius d'aquest tipus quan la **mancança de recursos tècnics, econòmics, i temporals** que s'hi destinen és tan evident. En aquest sentit, hi ha un ampli acord per afirmar que, tot i que l'equip tècnic estigui molt format i sigui molt bo, la precarietat laboral en què es troben la majoria de professionals que treballen amb joves dificulta el desenvolupament d'aquest tipus de projectes. A més, els pressupostos són molt minsos i moltes vegades no permeten fer contractacions externes o formacions.

“[...] són tècnics que tenen un treball molt solitari, que no estan ni ubicats al mateix edifici de l'ajuntament i se senten [...]. També tenen molta rotació, moltes vegades són tècnics compartits amb altres municipis i van molt desbordats. Són equips tècnics que tenen moltes mancances.” (Persona experta)

Perfil de les persones participants

Des dels equips tècnics de joventut dels ajuntaments s'intenta treballar per implicar en els processos de participació **joves de diferents perfils**. Tot i així, el cert és que aquells/es que ja estan vinculats/ades amb les entitats del municipi són els/les que més participen. La voluntat és, doncs, fer un treball transversal, però no sempre s'aconsegueix.

“Els joves que participen en aquest processos són majoritàriament els que ja estan convençuts o que són de fàcil accés.” (Persona experta)

En aquest sentit, quan es parla de perfils de participants, entre els i les tècniques de joventut hi ha acord a afirmar que són els joves d'origen autòcton, universitaris, catalanoparlants i associats o vinculats a grups formals o informals, els que més participen. Contràriament, **hi ha col·lectius de joves que tenen més dificultats per implicar-se** en els processos de participació. Són els anomenats “joves amagats/ades”: d'ori-

gen social de classe treballadora, noies,⁴ joves immigrants o de segona generació, joves amb poca formació, que viuen en barris perifèrics... En moltes ocasions, els mateixos equips tècnics de joventut manifesten no saber com fer-ho per fomentar que s'impliquin i no es quedin o se sentin al marge. En aquesta mateixa línia s'expressaven els joves del grup de discussió, i afirmaven que només a partir d'un sentiment de pertinença es podrà promoure més participació de la gent jove, especialment dels col·lectius que tenen més dificultats per participar.

“...si tu vols una representació real de joves d'altres orígens, a més de convidar-los obertament i amb el llenguatge que toca, s'ha de treballar això també. I els instituts són la clau. Perquè tothom ha de passar per l'ESO i perquè els professors acaben sent la referència del que és una institució per als joves.” (Grup de discussió de joves)

Complementàriament, una dificultat afegida en la implicació dels joves en els processos és l'ampli interval d'edat en què actualment un individu és considerat jove (des dels 12 als 30 anys aproximadament). Entre els tècnics de joventut hi ha acord a assenyalar que des de l'etapa adolescent fins als 20 anys és més fàcil que el jovent participi perquè es pot treballar a través dels instituts i altres centres educatius, dels casals de joves o dels equipaments juvenils. Aquesta visió és compartida pels joves que han participat en el grup de discussió: els instituts i altres centres educatius són vistos com a espais potencials per promoure la participació del jovent i un lloc privilegiat on anar-los a buscar.

En canvi, els de més de 20 anys és més difícil que s'impliquin en aquest tipus de projectes, perquè sovint estan estudiant a fora i perquè ja tenen altres inquietuds. En aquest cas, s'han d'organitzar activitats fora dels espais joves, encara que sigui fomentant el vincle a través d'accions puntuals (mitjançant l'esport, per exemple). Tot i això, encara que es fan molts esforços per combinar accions que puguin interessar totes les franges d'edat, en molts casos els joves més grans no se senten representats com a “joves” i per tant és molt difícil que s'impliquin.

---

⁴ Les noies són molt presents en entitats relacionades amb el món educatiu informal (esplais, agrupaments escoltes...) però, en canvi, en les associacions de segon i tercer nivell la seva representació baixa. Val a dir, no obstant això, que en el cas del gènere es nota una millora en la participació de les noies i, fins i tot, hi ha qui creu que participen més elles que ells.

Finalment, des dels grups de discussió de perfils tècnics es va fer una reflexió al voltant del respecte que s'ha de tenir per als joves que opten per no participar. D'una banda, s'ha de tenir present que la joventut és un moment vital complex i no tots els joves s'acabaran implicant en les polítiques de joventut del municipi. I de l'altra, que se'ls està demanant molt de compromís en un moment molt concret de la seva vida, quan abans se'ls ha donat una educació molt poc participativa. Aquest darrer argument també és refermat pels joves que han participat en el grup de discussió:

“Volent que els joves participin, però a mi ningú m'ha ensenyat mai a participar. I ara, de sobte, està molt de moda participar i els processos participatius, però al darrere no hi ha una educació de la participació. Jo crec que seria molt interessant treballar la participació i que estigués dins del currículum de l'ESO. I que es parlés de processos participatius.” (Grup de discussió de joves)

Temàtiques que se sotmeten a participació

Els i les professionals de joventut manifesten que, lògicament, **els i les joves tenen més predisposició a participar en aquells processos que fan referència als temes que més els interessin**. Sovint estan vinculats a qüestions concretes (equipaments per a joves, usos d'espais públics, pressupostos participatius, projecte de corresponsals als instituts...) o assumptes que viuen com a rellevants pel seu moment vital (formació, habitatge, ocupació, lleure...). Aquesta visió és compartida pels joves que han participat en el grup de discussió.

“Crec que per participar t'ha de tocar d'alguna manera el tema.”
(Grup de discussió de joves)

En canvi, de vegades hi ha temes que són rellevants per a l'equip tècnic de joventut del municipi i que els joves no els perceben així.

“Moltes vegades el que ens passa amb els joves és que des del despatx redactem un projecte imaginant què és el que els passa als joves, potser què és el que necessiten els joves. I llavors el que ens

passa és que allò que he projectat o que he demanat no és el que realment necessiten els joves.” (Persona experta)

Un exemple serien els **plans locals de joventut (PLJ)**. D’una banda, des d’un punt de vista tècnic, es veuen necessaris per definir les polítiques de joventut, tot buscant consensos amplis amb l’equip tècnic, el polític, les persones joves, la comunitat educativa, etc. De l’altra, cada vegada costa més vincular-los amb la població juvenil. Els motius poden ser diversos, per exemple: són processos que sovint es dilaten molt en el temps i que, quan ja estan redactats, no s’adapten a la realitat juvenil que ha pogut canviar. Fins al punt que alguns tècnics o tècniques es manifesten obertament que ja no els impliquen directament en l’elaboració del PLJ: manifesten que com que el treball amb els joves és continuat, no els cal fer sessions específiques per fer aportacions puntuals al PLJ.

“Nosaltres, el Pla local de joventut mai l’hem fem participat.” (Grup de discussió de personal tècnic)

També hi ha temes que interessin molt aquells joves que pertanyen a entitats o que ja són més grans, com per exemple és el cas dels pressupostos participatius. Aquest tipus de processos són percebuts per aquests joves com una oportunitat d’aportar idees i posteriorment desenvolupar projectes.

Finalment, tant els tècnics i les tècniques de joventut com els i les joves que han participat en el grup de discussió assenyalen la **necessitat que els joves s’impliquin en processos de participació d’àmbit general**, que estan oberts a tota la ciutadania. I fins i tot que la ciutadania en general es pugui també implicar en temes que potser, a priori, sembla que només afecten la població jove.

“Demana­ríem un esforç en què tots els processos de ciutat que són d’un àmbit més general fessin un esforç sempre per tenir present que hi ha d’haver presència dels joves. Per exemple, un procés sobre el nucli antic del poble. Sempre pensar a posar la falca sobre els joves en tots els processos que es facin, ja sigui de caire transversal o vertical.” (Grup de discussió de personal tècnic)

Metodologia participativa

En els processos participatius juvenils s'acostumen a **combinar l'ús de canals d'informació i comunicació diversos**: des d'internet (mitjançant les xarxes socials, correu electrònic, apps o el web de l'ajuntament), fins a mitjans de difusió més tradicionals (com tríptics, fulletons, cartells, ràdio, televisió, revista o butlletí municipal...). També es realitzen actes presencials (reunions als casals de joves o altres equipaments juvenils, trobades a places i carrers, punts d'informació als instituts i biblioteques, estands a fires...). Tot i així, els i les professionals de joventut consideren, com s'ha comentat anteriorment, que no arriben a tothom, sobretot als joves que han marxat del municipi per estudiar o a col·lectius desfavorits o “dels marges”, seguint el concepte que hem esmentat abans.

Pel que fa concretament a l'**ús de les TIC**, durant els processos de participació juvenil sovint es fan servir en el moment de la convocatòria, però no tant en les fases deliberatives o de decisió. Així mateix, hi ha acord entre els professionals de joventut que l'ús d'aquestes eines afavoreix els espais de comunicació més horitzontals i bidireccionals, però alerten que sovint no permeten arribar a tots els perfils de joves.

Els i les joves, per la seva banda, coincideixen amb els tècnics de joventut amb el fet que, a través de les xarxes, és més fàcil incentivar el jovent perquè hi participi. Les TIC són una bona eina per arribar a més quantitat d'individus. Tot i això, reivindiquen els espais presencials com a moments clau de la participació, on realment com a joves senten que prenen part del projecte. Perquè, al final, amb les xarxes i el mòbil reben tanta informació que se'ls fa difícil assimilar-la i donar-hi resposta a tot plegat.

“Jo fugiria de les xarxes. Com a espai de difusió, sí, però com a espai de participació, no. Perquè per participar has de prendre part, t'ha de tocar ser-hi i, si no ho sents, és millor no participar. Cal un clima de confiança i un agraïment.” (Grup de discussió de joves)

Aquesta necessitat d'espais presencials és refermada pels tècnics/ques de joventut, que sovint utilitzen **tècniques deliberatives i de dinamització juvenil** per tal d'implicar els joves en els processos de participació. En aquesta mateixa línia, una reflexió que va sorgir va ser la necessitat

d'incorporar els mateixos joves com a dinamitzadors/ores. És a dir, entendre aquestes sessions com una oportunitat per aprendre tècniques de dinamització i deixar de veure els joves només com a “consumidors” de dinàmiques.

Aquesta idea també va sorgir en el grup de discussió de joves com una potencialitat: que els propis joves dinamitzin (o codinamitzin) els processos és una oportunitat d'aprenentatges col·lectius i d'apoderament juvenil. Més enllà que, en alguns casos, fins i tot poden fer que els joves participants se sentin més propers a les dinàmiques dels processos.

“Si que es pot demanar ajuda, en el sentit que nosaltres, en el Consell d'Infants de Badalona, se'ns ha demanat ajuda a espais per dinamitzar les activitats amb els nens. I això és de forma voluntària i ningú ens pagarà res. Llavors cal buscar eines dels i les joves que ja estan implicats a dinamitzar coses. Potser era molt més fàcil que un altre jove anés a parlar amb aquests joves i els convidés a parlar que no pas un tècnic.” (Grup de discussió de joves)

El **grau d'intensitat** de la implicació dels joves va variant al llarg del procés participatiu. Majoritàriament s'impliquen molt més en la fase de diagnosi i de conclusions i menys en la fase d'implementació i de retorn dels resultats. Quan es fan avaluacions amb els joves, també costa que s'hi impliquin. Per als tècnics i tècniques de joventut, aquesta caiguda en la implicació és deguda al fet que sovint no es planifica com s'ha de dur a terme aquesta participació o en quines fases s'ha de treballar de manera més intensa perquè siguin més efectives.

El darrer aspecte a tenir en compte referent a com es duen a terme els processos de participació juvenils té a veure amb la **fase d'avaluació**. Entre els tècnics de participació hi ha acord a afirmar que es tracta de la gran assignatura d'aquest tipus de projectes. En moltes ocasions és una fase que es preveu en el seu inici, però que costa dur a terme un cop finalitzat el procés. I encara és més complicat que els joves hi participin. Els tècnics l'acaben fent internament ja sigui per cansament del procés o perquè els professionals no saben com fer-ho de forma atractiva i resolutiva. Els i les joves que han participat en el grup de discussió comparteixen aquesta mateixa visió:

“Si a mi m’envien un paper amb l’avaluació d’un procés participatiu el deixaré pendent de llegir... Però si ve el tècnic i em diu: mira, hem fet l’avaluació”, i m’explica com ha anat tot, doncs l’escoltaré i serà tot més proper.” (Grup de discussió de joves)

Conseqüències del procés

Pel que fa als **resultats dels processos de participació** juvenil, entre els tècnics i les tècniques de joventut hi ha acord a afirmar que moltes vegades allò que es valora és quants joves han participat (nombre). Paradoxalment, allò realment interessant té més a veure amb l’aprenentatge de valors, d’actituds, de vivències, de relacions... Com que són intangibles, són més difícils de valorar.

“El procés participatiu es valora molt en temes quantitatius i es té poc en compte el qualitatiu, el procés, allò que aporta el procés, no només el resultat. És a dir, en aquest procés el jove aprèn, es relaciona, es transforma, el jove canvia. I això no es té com un resultat.” (Grup de discussió de personal tècnic)

En diverses entrevistes apareix també la sensació que es reconeix que s’ha evolucionat molt en les metodologies i eines per fer els processos participatius, però costa més **una transformació real de les pautes de participació dels joves**. Hi ha una certa sensació que són processos puntuals, però el repte és aconseguir la implicació més constant dels joves.

“Per a mi, el repte més gran amb els joves és la continuïtat de la implicació, que no sigui només puntual.” (Persona experta)

Un altre aspecte a tenir en compte és la **devolució dels resultats**, és a dir, allò que passa un cop ha finalitzat el procés de participació. Els professionals de la joventut afirmen que sovint hi ha seguiment a nivell tècnic però, en general, els joves no hi participen. Quan es fa devolució dels resultats als joves que han participat en el procés, una estratègia per tenir èxit és vincular-ho amb altres activitats (un concert, per exemple) on també hi hagi joves que no s’han implicat en el projecte.

Paradoxalment, tot i que sovint no hi participen, els i les joves valoren la devolució dels resultats d’un procés de participació com una acció molt

necessària i útil. D'una banda, perquè sinó acaba semblant que s'utilitza els joves només per extreure idees. I, de l'altra, perquè és un mecanisme de rendició de comptes molt necessari per implicacions posteriors de la joventut i perquè apropa els joves als tècnics i polítics dels ajuntaments.

3. PROPOSTES PER MILLORAR LA QUALITAT DEMOCRÀTICA DELS PROCESSOS DE PARTICIPACIÓ AMB JOVES

En aquest capítol es presenten diverses propostes per millorar la qualitat democràtica dels processos de participació juvenils impulsats des de les administracions locals. Una part de les reflexions i propostes són vàlides per processos de participació amb persones joves impulsats des d'altres instàncies. En alguns casos són propostes que ja s'han anat incorporant en el dia a dia dels processos, però creiem necessari insistir en la seva rellevància. Altres són propostes més innovadores fruit de l'evidència recollida en aquest estudi. Ordenem les propostes a partir dels cinc àmbits emprats al llarg de la recerca: el context del procés, qui participa, sobre què es participa, com es participa i els resultats dels processos de participació.

3.1. El context: impuls, coordinació i lideratge dels processos

Per tal d'obtenir una millor qualitat democràtica en els processos de participació amb joves, cal que es compleixin un seguit de requisits previs, relacionats amb el context institucional de la participació: tant pel que fa al paper de les administracions locals (el rol dels responsables polítics i tècnics i de l'oposició i l'organització de l'ajuntament) com pel que fa al paper de les persones joves (lideratge i formulació de demandes).

El paper de les administracions locals

- **Responsables polítics.** El compromís polític és indispensable en els diferents moments del procés: per impulsar el projecte, per establir unes “regles de joc” estables que es mantinguin al llarg del procés

i per respectar la implementació dels resultats. L'equip polític ha de tenir una voluntat real d'implicar els joves en la presa de decisions.

- **Responsables tècnics.** Als responsables tècnics municipals també se'ls demana un compromís real en els processos. A més, els i les joves que han participat en els grups de discussió defineixen amb detall com haurien de treballar: d'una banda, es parla de la necessitat de treballar des de la proximitat, de manera horitzontal, amb els joves. Aquesta aproximació permetria posicionar els i les tècniques de joventut com uns professionals no allunyats de la realitat juvenil i de la comunitat, i situar-los en un pla de confiança, d'establir vincles de complicitat.

“La relació amb els joves ha de ser contínua i real. I les metodologies de l'administració han de canviar i han d'estar a prop de la ciutadania, i així podem treballar junts les necessitats, podem treballar junts les oportunitats i podem treballar junts la millora del futur.” (Persona experta)

Això segurament passa per reforçar alguns perfils que treballen en la proximitat amb els i les joves com són els dinamitzadors/ores juvenils, educadors/ores de carrer, facilitadors/ores, etc.

“Els dinamitzadors de joventut són clau i encara estan menys valorats.(...) Tenen molt males condicions i el perfil idoni per a un dinamitzador encara és més difícil perquè implica una manera de ser, unes habilitats, que sigui empàtic... I això és molt difícil de trobar.” (Grup de discussió de personal tècnic)

Així doncs, es proposa reforçar el rol dels equips tècnics de joventut i diversificar-ne el perfil. Per tal d'assolir aquests reptes es fan una sèrie de propostes relacionades amb l'organització i els recursos institucionals.

- **Organització, procediments i recursos.** El treball transversal emergeix com un element imprescindible per articular els processos de participació amb joves. Cal situar les àrees (o departaments de joventut) en xarxa amb altres àrees (o departaments de l'ajuntament).

“Una àrea de joventut per si sola no té cap sentit. Els joves estan a tot arreu i els hem d’estirar des de totes les àrees i des de tot arreu. I hem de ser-hi per recordar a les altres àrees que els joves existeixen. Hem d’estar coordinats amb totes les àrees dels ajuntaments, llavors pots influir. Per si soles no tenen sentit. D’aquesta manera pots veure quines necessitats hi ha en totes les àrees i quines respostes tu li pots donar. I tu acabes sent un referent per a totes les àrees en aquest tema, i llavors això té uns resultats espectaculars.” (Grup de discussió de personal tècnic)

Per tal d’afavorir aquesta transversalitat una proposta és treballar per projectes, en comptes de l’habitual treball a partir de les regidories. El treball per projectes requereix una transformació organitzativa d’àmbit general, però cal anar fomentant una nova cultura administrativa que se sustenti en unes noves maneres de fer més horitzontals, transparents i participatives que puguin acabar impregnant tota la institució. En definitiva, cal introduir la cultura participativa dins de l’Administració pública; és a dir, convertir la participació en una metodologia de treball de la mateixa organització.

Aquesta manera d’abordar els temes de forma transversal permetrà estendre el coneixement i la sensibilitat entre les diferents àrees i tècnics de l’ajuntament i assolir un compromís ferm de l’ajuntament en bloc.

Però per poder fer aquest treball intern dins de l’ajuntament de manera efectiva i combinada amb la tasca de suport i dinamització externa amb els i les joves, calen més recursos econòmics i humans. Recursos econòmics per tal d’impulsar projectes i serveis de qualitat amb els i les joves: perquè els processos de participació amb joves deixin de ser testimonials cal una aposta forta des del mateix ajuntament per a aquest tipus de projectes. I aquesta aposta passa per una major aportació econòmica cap als departaments (o serveis) de joventut. Juntament amb aquest augment de l’aportació econòmica és necessari poder augmentar el nombre i diversificar el perfil dels professionals que s’hi dediquen.

- **L’oposició.** Sovint, els regidors i regidores municipals que estan a l’oposició tenen una presència residual en els projectes. Cal intentar incorporar l’oposició als processos participatius que es facin amb els

joves, per tal d'intentar facilitar aprenentatges i continuïtat a mitjà i llarg termini dels processos iniciats.

El paper de les persones joves

- **Lideratge.** Els i les joves han d'estar implicats i implicades en el projecte des de l'inici del procés. Aquesta implicació ha de ser activa, constant i sostinguda al llarg del temps. Hi ha diverses opcions: d'una banda, es poden crear grups motors de coordinació formats per l'equip tècnic i els i les joves, com ja s'ha començat a fer en alguns municipis. D'altra banda, els processos de participació juvenil es poden vincular amb altres òrgans i espais estables de participació de la població jove o amb altres espais informals de participació juvenil que puguin existir al municipi.
- **Formulació de la demanda.** Des de les administracions responsables s'ha de tenir en compte que les demandes juvenils es poden formular a partir de canals diversos: per exemple, des d'una acció de protesta, una campanya a les xarxes socials o una recollida de firmes digital. Cal saber detectar on són les necessitats i demandes i si les persones joves volen canalitzar-les a través d'un procés participatiu.

3.2. Qui participa en els processos

La població jove que s'implica en un procés de participació ha de ser la més àmplia, diversa i representativa possible. Per contra, sabem que hi ha determinats perfils de joves que no participen o ho fan molt menys que d'altres. Aquesta és una inquietud molt estesa tant entre als professionals de joventut com entre les persones joves més implicades. Només incloent-hi diversitat de perfils de participants i diversitat de cursos podrem parlar d'incrementar la qualitat dels processos de participació amb joves.

Independentment de qui té la iniciativa d'un procés participatiu, és rellevant fer un seguiment de la diversitat de qui participa per valorar si aconseguim una participació inclusiva. Des d'un punt de vista tècnic, és necessari tenir present si estan representades les diverses veus afec-

tades per una realitat concreta. Cal buscar mecanismes alternatius als tradicionals i creatius per incorporar a la joventut en l'elaboració de les polítiques juvenils o sectorials que els afecten. Això requereix unes polítiques més proactives per identificar interlocutors vàlids que vagin més enllà dels tradicionals i aconseguir incorporar-los. Ampliar les veus de la joventut i els canals de la joventut que participa requereix una important tasca de dinamització que és operativa de fer en l'àmbit local.

En definitiva, per tal que els processos de participació amb joves siguin de qualitat, cal incrementar el seu grau d'inclusió. És a dir, cal aconseguir que els perfils de joves que habitualment no s'impliquen en processos de participació ho facin. Mesures per tal de fer efectiva aquesta inclusió poden ser:

- **La proximitat i l'atenció a la diversitat.** Cal que l'Administració s'apropi als joves a través de professionals que treballin des de la proximitat i amb atenció a la diversitat. El treball comunitari i les experiències de dinamització de l'espai públic poden aportar molts aprenentatges per ser més inclusius. És a dir, cal que des de l'Administració s'incorporin professionals especialitzats: dinamitzadors/ores de grups minoritaris, dinamitzadors de carrer, educadors/ores en medi obert, corresponsals d'instituts... que tinguin formació i capacitat per treballar de manera inclusiva.

“Hi ha un model de participació molt inclusiva amb els joves, molt de carrer, d'educadors amb medi obert. (...). M'interesso per tu, per les teves necessitat i faig activitats allà on tu estàs..., no t'obligo que vinguis a un equipament. Si vols venir, vine, però no t'obligo a venir. Al carrer també podem fer coses. Vincular el jove a un referent que sigui positiu per a ell i després convidar-lo a fer coses plegats.” (Persona experta)

Aquest model, però, té uns costos, tant econòmics (s'ha de poder remunerar aquests perfils professionals) com de condicions laborals (s'han de poder flexibilitzar les jornades laborals, per exemple), que cal assumir si es vol potenciar la diversitat en els processos participatius.

- **L'educació formal i no formal.** Cal reconèixer i impulsar el paper de l'educació formal (en particular, als centres educatius) i no formal

en la formació en la cultura de la participació. En aquest sentit, una proposta concreta podria ser introduir la participació ciutadana en el currículum de l'ESO (que en alguns municipis ja es du a terme, a vegades, a través d'agents externs). Fins i tot es proposa anar més enllà dels instituts i arribar a altres programes de transició escolartreball i altres serveis o centres de menors on hi ha persones joves. Perquè als joves se'ls demana que s'impliquin en els processos i en les polítiques, però ningú no els ensenya abans a participar. De fet, entre joves i professionals hi ha acord a afirmar que a la societat, en general, li manca aquesta cultura de la participació:

“I els instituts són la clau. Perquè tothom ha de passar per l'ESO i perquè els professors acaben sent la referència del que és una institució per als joves.” (Grup de discussió de joves)

Igualment, entre els professionals de joventut també hi ha una visió compartida dels centres educatius com a possibles intermediaris entre la joventut i l'Administració local, ja que són espais on es troben joves de perfils molts diversos i on hi ha possibilitats reals de treballar en la cultura de la participació.

- **Les entitats juvenils.** Cal continuar reconeixent les entitats juvenils com a espais aglutinadors de joves motivats/ades per implicar-se en projectes i com a “escoles” de participació per a joves que habitualment no participen. En aquest punt hi ha una certa tensió entre el valor que li donen la majoria d'experts/es en joventut al fet d'implicar joves més enllà de les entitats i la visió dels joves que demanen que les entitats juvenils estiguin més reconegudes i reforçades.

En qualsevol cas, les entitats juvenils suposen una oportunitat per a la inclusió, com un possible canal per vehicular la participació dels “joves invisibles” que habitualment no estan implicats ni en el teixit associatiu ni en la vida dels municipis. En aquest sentit, és important tenir una visió ampla de les formes d'organització juvenils: sigui una entitat formal o un grup de caire informal que comparteixen interessos comuns.

Ara bé, si es reconeixen les entitats com a espais potencials de participació de joves, cal que des de l'Administració els donin suport. Ja que, si bé des de les administracions es fa una crida a la participació

de joves, sovint després les entitats juvenils es troben sense recursos. “Del tema de la participació es comença a parlar molt, és un tema que interessa institucionalment a molts, però paral·lelament no paro de veure entitats que tenen molts problemes, problemes de local, de recursos..., cada vegada ser una entitat és més difícil i genera molta frustració. És clar que tots els joves no estan a les entitats, però si vols arribar a aquells joves que no hi participen, t’has de preguntar per què no hi estan arribant.” (Grup de discussió de joves)

- **La dimensió comunitària.** És imprescindible incorporar la dimensió comunitària en els processos de participació. D’una banda, es posa de relleu la necessitat de situar l’Administració pública, l’ajuntament, com un agent més de la comunitat. Només d’aquesta manera podrem arribar a la conclusió que no és la joventut (i la seva diversitat) la que s’ha d’adaptar a l’Administració, sinó que ambdós formen part d’una mateixa cosa.

“Si ets l’Administració i formes part de la comunitat, llavors no pots dir “vull que els joves participin i els ajudo”. Això és clàssic i antic. L’Administració en aquest plantejament no arribarà als perfils d’exclusió social perquè ja no arriba als perfils ‘normalitzats’. Hi ha el factor de la llengua, cultural (la mirada cap a les coses)... L’Administració ha de formar part de la comunitat i ha de fer una autocrítica i dir ‘jo tinc un poder financer i el desplegament de la part institucional’. I crec que aquesta ‘ha de baixar’, ‘ha de tocar a terra’ a través d’un equip de tècnics i tècniques que han de formar part de la comunitat.” (Persona experta)

D’altra banda, la dimensió comunitària és vista com una oportunitat per enfortir les entitats, el treball en xarxa i la inclusió d’aquells joves que habitualment no participen. En el cas dels joves d’origen divers, que és un col·lectiu que sovint està poc implicat en processos de participació d’àmbit global, es planteja la necessitat de treballar per fomentar el sentiment de pertinença a la comunitat (coneixement de la llengua, coneixement de l’entorn on viuen, coneixement de la xarxa social, coneixement de la participació política). Només d’aquesta manera es podrà fer arribar el missatge que l’Administració té interès a treballar amb aquests joves i que aquests joves, alhora, se sentin ciutadans de ple dret.

“Als joves nouvinguts és molt difícil arribar-hi. Cal educació de carrer. En segons quins perfils cal treballar a l’inici els hàbits, l’educació, les competències, etc. i no tant la participació. Cal temps per als joves que estan en processos d’exclusió social i perquè puguin participar amb tot el seu potencial.” (Persona experta)

3.3. En què es participa

Un procés de participació de qualitat amb joves ha de tractar sobre temes rellevants per a la població jove, ja sigui perquè fan referència a assumptes d’interès específicament juvenils o perquè serveix per introduir la perspectiva juvenil en polítiques més transversals.

- **Lideratge juvenil en l’elecció de la temàtica.** Com s’ha comentat anteriorment, els temes que se sotmeten a participació han de sorgir dels mateixos joves. Sabem que sovint les temàtiques que les persones joves proposen de forma espontània són de caire molt específic (equipaments per a joves o usos d’espais públics, per exemple) o estan vinculades al seu moment vital (oci, formació, habitatge per a joves o inserció laboral, per exemple).

“És important que els temes siguin substantius per als joves. Partir de les seves motivacions i interessos.” (Persona experta)

- **Potenciar l’amplitud de les temàtiques.** A part de treballar les temàtiques proposades per les pròpies persones joves, és interessant que des de l’equip tècnic de joventut es facin emergir temes que a priori potser no sorgirien espontàniament però que són molt rellevants en la vida de les persones joves. És a dir, caldria ampliar l’objecte dels processos participatius, de manera que se centrin no només en temes específics de joventut sinó que també incorporin polítiques municipals més transversals, com poden ser l’urbanisme, equipaments generals, salut, gènere...

“Hi ha temes que potser no es veuen com a prioritaris però, en treballar-ho, pot sortir que sí (cas temes de gènere i masclismes, per exemple).” (Persona experta)

“Els processos de participació han de ser entesos com a projectes globals, no com a processos només de joves.” (Grup de discussió de personal tècnic)

3.4. Com es participa en els processos

Els processos de participació de qualitat han de facilitar que la població jove pugui deliberar en condicions d'igualtat i tingui capacitat de proposar, prendre decisions i, en el cas que calgui, es pugui implicar en la implementació dels resultats. Per tal que això sigui possible, cal l'ús de metodologies innovadores i flexibles, que s'adaptin als “temps” juvenils; i l'ús d'unes tècniques deliberatives i de dinamització juvenil que puguin ser una oportunitat per a l'apoderament dels i les joves. Així mateix, cal que els canals de comunicació amb la població jove siguin diversos (*on-line/offline*) (en línia/fora de línia), amb un llenguatge proper, adaptat a la població a la qual es dirigeix.

- **Capacitat de decisió.** Per tal que els processos de participació siguin de més qualitat, cal que els joves tinguin capacitat de decisió en allò en què estan implicats.

“Que siguin espais reals de participació i de deliberació, que no es quedi com una cosa consultiva..., perquè sinó després acabes pervertint aquest procés de participació; si finalment no li dones importància i no el fas eficaç en el pla participatiu.” (Grup de discussió de joves)

Així, és important que les persones joves puguin incidir directament en els resultats del procés. Com s'ha dit, per fer possible això cal un compromís polític i tècnic decidit i valent. Complementàriament, abans s'ha dit que les persones joves han d'estar implicades des de l'inici del projecte, de forma activa i constant; i que els temes que se sotmeten a participació sorgeixin o siguin a demanda dels mateixos joves.

- **Flexibilitat.** Els processos de participació amb joves han de ser de naturalesa flexible tant pel que fa a la seva metodologia com al ritme de desenvolupament del procés. Així doncs, d'una banda, hi ha la necessitat de dissenyar processos de participació juvenil que siguin metodològicament flexibles, amb capacitat d'adaptar-se a les dife-

rents circumstàncies i necessitats que van sorgint al llarg del projecte i a la diversitat de perfils de joves.

“Deixar més marge al jovent, deixar desenvolupar des de la seva manera de fer, sense una persona més gran que els digui el que han de fer.” (Grup de discussió de joves)

I, de l'altra, cal adaptar els “temps administratius” dels projectes a la realitat juvenil dels seus cicles vitals i que s'adeqüin als seus calendaris. Introduint, per exemple, flexibilitat en les convocatòries i justificació o l'execució de les subvencions, o que els projectes no quedin delimitats pels temps administratius i/o pressupostaris, ja que aquests pot ser que no coincideixin amb els temps més adients per implicar la joventut.

“Que l'ajuntament i Administració mateixa entenguin que els processos amb joves requereixen temps i que cal tenir una visió de futur. No donarà fruits de manera immediata.” (Grup de discussió de personal tècnic)

- **Tècniques deliberatives i de dinamització juvenil.** Els processos de participació amb joves han de ser una oportunitat per fomentar l'apoderament dels i les joves que hi participen. En aquest sentit, en els espais presencials sovint s'utilitzen tècniques deliberatives i de dinamització juvenil per tal d'implicar els joves en els processos de participació. La incorporació dels mateixos joves com a dinamitzadors pot ser una oportunitat perquè aprenguin tècniques de dinamització. En aquest sentit, cal deixar de veure'ls com a “consumidors/ores passius/ives” de dinàmiques, i passar a considerar-los com a “ciutadans/es actius/ives”. És important, doncs, impulsar mecanismes i estratègies que els permetin sentir-se subjectes actius, com ara fer més presents els joves en els processos com a agents de mediació i de dinamització.
- **Canals de comunicació.** Els processos de participació han de combinar l'ús de canals d'informació i comunicació per tal de connectar amb la població jove: des d'Internet (mitjançant les xarxes socials, el correu electrònic o les apps), fins a canals de difusió més tradicionals (com tríptics, fulletons, cartells, lones, la ràdio o televisió local, o la

revista o butlletí municipal). Igualment, és important no descuidar en cap moment els actes presencials (reunions als casals de joves o altres equipaments juvenils, trobades a places i carrers, punts d'informació a IES i biblioteques, estands, fires, espais d'oci...).

Els **canals en línia** (*online*) tendeixen a afavorir espais de comunicació més horitzontals i bidireccionals. Són especialment útils i rellevants a l'hora de realitzar convocatòries i fer difusió d'accions i activitats perquè permeten arribar a gran quantitat d'individus. Tot i així plantegen un repte: anar més enllà del moment de la convocatòria i introduir les TIC en les fases deliberatives, de treball col·laboratiu o de decisió dels processos de participació amb joves. S'ha d'apostar per la participació digital també per preguntar, recollir propostes, generar debats, votar preferències. La dimensió del treball col·laboratiu que permeten moltes aplicacions és un element important per generar recursos i aprenentatges per a la participació i altres habilitats. En l'actualitat, existeixen diverses aplicacions tecnològiques que permeten fer servir aquests procediments que poden ser útils per als agents responsables de polítiques de joventut, però també per als mateixos col·lectius juvenils organitzats, per recollir les veus i opinions de l'heterogeneïtat dels joves.

Els **canals presencials** o fora de línia (*offline*) permeten arribar a perfils de joves que queden al marge en els canals en línia (*online*). Més enllà d'aquest fet, cal recuperar i mantenir els espais presencials com a canals de comunicació i de foment de les relacions de confiança entre la joventut i l'Administració pública. La presencialitat s'ha de veure com una oportunitat per fomentar unes relacions més properes i horitzontals.

- **Llenguatge.** Ja sigui en línia o fora de línia (*online* o *offline*), cal que el llenguatge que utilitza l'Administració pública sigui més proper, més atractiu, adaptat a la població jove a la qual es dirigeix. Només així s'aconseguirà una Administració més accessible als joves.

“Cal adequar els discursos, perquè moltes vegades els discursos de l'Administració són superaliens a nosaltres (no els entenem ni ens donen les eines per entendre'ls).” (Grup de discussió de joves)

3.5. Els resultats del procés

Un procés participatiu amb joves ha de tenir uns resultats substantius que siguin visibles, accessibles i responguin a les necessitats exposades per la població jove en el seu inici. Un procés de qualitat ha de fomentar el seguiment dels resultats per part de la població jove com una manera d'afavorir la rendició de comptes i fomentar la cultura participativa. I el procés ha de poder ser avaluat des del seu inici i de forma continuada pels mateixos joves.

- **Visibilitzar els resultats.** Els resultats del procés s'han de fer visibles i accessibles i han de posar de relleu l'aprenentatge realitzat tant per les persones joves com per la mateixa Administració.

Un procés de participació de qualitat amb joves ha de tenir uns resultats que siguin visibles i accessibles per als joves que han estat directament implicats en el projecte, en la resta de joves del municipi (o barri) i en la ciutadania en general. Una estratègia per tenir èxit és vincular-ho amb altres activitats (un concert, per exemple) on també hi hagi joves que no s'han implicat en el projecte.

A més a més, moltes vegades, els resultats realment interessants d'un procés de participació amb joves tenen més a veure amb l'aprenentatge de valors, d'actituds, de vivències, de relacions, que són intangibles i, per tant, de més difícil visualització. Així doncs, cal posar en valor la pedagogia i l'aprenentatge que es fa amb aquests projectes entre els i les joves.

- **Seguiment de resultats i rendició de comptes.** Més enllà del moment de la devolució, cal parar atenció al seguiment dels resultats. És a dir, allò que passa un cop ha finalitzat el procés de participació. Fomentar que els i les joves facin el seguiment dels resultats d'un procés de participació és una manera d'afavorir el rendiment de comptes. Retre comptes és molt necessari per tal que, en el futur, els joves es vegin amb ganes de continuar en projectes d'aquest tipus; i, perquè és una manera d'apropar els i les joves als tècnics i polítics dels ajuntaments.

“Si es vol fer una participació efectiva s’ha de fer això. No només recollir el que s’ha recollit i això, sinó també fer que això sigui una realització, que hi hagi concrecions, un procés de seguiment dels compromisos, una rendició de comptes.” (Grup de discussió de joves)

- **Avaluació conjunta.** L’existència d’una fase d’avaluació conjunta en els processos de participació juvenils és també un aspecte a tenir en compte en la valoració de la qualitat d’aquests projectes. Tot i que en moltes ocasions és una fase que es preveu a l’inici del procés, al final no s’acaba materialitzant o la fa només l’equip tècnic implicat en el procés. Per aquest motiu cal continuar treballant per tal que els i les joves participin de forma activa i atractiva en l’avaluació dels processos participatius en què s’impliquen.

4. LA DIRECCIÓ GENERAL DE JOVENTUT: UNA FONT D'OPORTUNITATS

Per acabar, volem tractar un aspecte que no forma part pròpiament dels processos locals de participació amb joves, però que hi està íntimament relacionat: el rol de la Direcció General de Joventut i de l'Agència Catalana de la Joventut de la Generalitat de Catalunya.

La Generalitat de Catalunya, a través dels esmentats organismes de joventut és, en tant que institució supramunicipal, una font d'oportunitats per als municipis: oportunitats relacionades amb el suport i l'acompanyament dels equips tècnics de joventut, que està molt ben valorat; i oportunitats per al foment i l'impuls de polítiques de participació amb joves en el marc del govern local. A continuació es formulen un seguit de propostes per tal que des de la Generalitat es reforcin els recursos que s'ofereixen als municipis en termes de participació juvenil.

- Propostes per millorar el **suport i l'acompanyament als equips tècnics de joventut municipals**:

Crear i mantenir espais d'intercanvi d'experiències locals amb joves. És a dir, que des de Joventut de la Generalitat s'impulsi la creació d'espais de trobada i connexió amb equips de tècnics i tècniques de joventut de municipis diferents i altres ens com els consells comarcals, per compartir coneixements i aconseguir trencar l'aïllament en què manifesten trobar-se molts d'aquests professionals.

Oferir més formació específica en temes de participació ciutadana de la joventut. Complementant la que s'està duent a terme, impulsar mòduls més específics i pensar en formats d'autoacompanyament com a caixes d'eines o bancs de recursos.

Continuar oferint el suport tècnic als municipis. El suport tècnic que des de Joventut de la Generalitat s'ofereix als municipis en termes de participació permet que hi hagi un acompanyament extern i donar suport a aquells ens municipals amb pocs recursos humans i tècnics en joventut.

- Propostes per millorar **l'impuls de polítiques de participació amb joves en el marc del govern local:**

Augmentar les partides pressupostàries dedicades a impulsar les experiències de participació ciutadana entre la joventut. L'impuls de la participació de les persones joves és fonamental per assolir una societat plenament democràtica. Tot i els esforços realitzats, els processos que es duen a terme encara no són suficients ni arriben a prou joves. Per aquest motiu es veu necessari un augment del pressupost de la Direcció General de Joventut que es destina a l'impuls de processos de participació.

Revisar el plantejament dels plans locals de joventut (PLJ). És necessari reorientar-ne metodològicament l'elaboració per tal que es converteixin en una política de joventut propera als joves i no acabin quedant en un mer tràmit administratiu. En l'estudi realitzat s'ha detectat que hi ha la percepció que els PLJ ja no són els processos amb més capacitat de motivar la joventut. Cal pensar que s'ha de fer un canvi de plantejament. Una opció possible és vincular-los directament amb el Pla d'acció municipal (PAM), i aplicar-hi una perspectiva juvenil que impregni el mateix PAM.

5. REFLEXIONS FINALS

Les autores d'aquest monogràfic creiem en la necessitat del foment de la implicació de la gent jove —de fet, del conjunt de la ciutadania— en els processos participatius, tant com una eina per dur a terme millors polítiques públiques i amb més qualitat democràtica, així com per al procés d'aprenentatge present i futur de les generacions joves.

En aquestes aportacions hem fet un breu balanç dels criteris de qualitat per millorar els processos participatius que es fan amb les persones joves i que ja comencen a tenir un cert recorregut en el temps. També hem proporcionat un conjunt de propostes per aconseguir una millor qualitat democràtica dels processos. En aquest sentit, som conscients que ja hi ha molta experiència i bones pràctiques i algunes de les propostes no són noves. Fa anys que es plantegen com a recomanacions necessàries per assegurar un cert nivell de qualitat participativa i algunes ja formen part de la quotidianitat dels processos. Nosaltres mateixes ens veiem repetint algunes de les propostes des de fa quasi una dècada però, tot i així, considerem necessari que cal remarcar-ne la rellevància. A més, hem fet un esforç per proporcionar un context de justificació de les recomanacions i sistematitzar-les a partir d'un treball de diagnosi previ i avaluació de processos que s'han impulsat des de l'ACJ, com des de les visions i experiències de diversos actors implicats (joves i tècnics/tècniques) o expert/expertes que ja tenen experiència a avaluar o acompanyar aquests processos.

Finalment, cal ressaltar que hi ha també propostes més innovadores fruit de l'evidència recollida per nosaltres mateixes en estudis i aplicacions pràctiques. En aquest sentit, hem intentant anar una mica més enllà. El monogràfic voldria ser un referent perquè quan des del vessant tècnic,

polític o del món juvenil es pensi en el disseny dels processos participatius juvenils i la seva avaluació, puguem dur a terme una espècie de llista de control (*check list*) que ens ajudi a preveure i reflexionar cap on anem i on hi ha els punts forts i febles dels nostres processos. És fonamental tenir una visió crítica dels límits des de l'inici. No són temps per crear falses expectatives en la societat i menys en les generacions joves que, a més, cada cop són més crítiques amb les institucions i el funcionament del món que les envolta. A més, és obvi que aquests elements de diagnòsi, anàlisi i propostes s'han de contextualitzar a cada realitat local, on ens trobarem amb tradicions i lideratges polítics diversos, dinàmiques administratives, estructures socials determinades i una societat civil amb característiques pròpies. Esperem que el monogràfic pugui acompanyar molts processos futurs i que, en uns quants anys, quedi obsolet perquè moltes de les propostes ja hagin passat a estar molt normalitzades.

BIBLIOGRAFIA

ANDUIZA, E.; CRISTANCHO, C., i SABUCEDO, J. M. (2014) "Mobilization through online social networks: the political protest of the indignados in Spain". A: *Information, communication and society*, 17 (6), p. 750-764.

ANDUIZA, E. i MAYA, S. (2005). "La qualitat en la participació: una proposta d'indicadors". Col·lecció "Finestra Oberta". Barcelona: Fundació Jaume Bofill.

ARNSTEIN, S. (1969). "A ladder of citizen participation". A: *Journal of the American Institute of Planners*, núm. 35, p. 216-224.

BENEDICTO, J. (2008). "La juventud frente a la política: ¿desenganchada, escéptica, alternativa o las tres cosas a la vez?". *Revista de Estudios de Juventud*, núm. 81. p. 13-30.

BENEDICTO, J. (2013), "The political cultures of young people: an uncertain and unstable combinatorial logic". A: *Journal of Youth Studies*, 16 (6), p. 712-729.

BEVIR, M. (2010). *Democratic Governance*. Princeton: Princeton University Press.

BLAIS, A.; GINDEGIL, E., i NEVITTE, N. (2004) "Where does turnout decline come from?". A: *European Journal of Political Research*, 43 (2), p. 221-236.

BLANCO, I. i BALLESTER, M. (2011). "¿Participar para transformar? La experiencia de los presupuestos participativos en la provincia de Bar-

celona". *GAPP. Revista Gestión y Análisis de Políticas Públicas Nueva Época*, núm. 5, p. 117-144.

BURNS, N. (2007) "Gender in the aggregate, gender in the individual, gender and political action". A: *Politics & Gender*, 3 (1), p.104-124.

BURNS, N.; SCHLOZMAN, K. L. i VERBA, S. (2001). *The private roots of public action*. Harvard: Harvard University Press.

CAÍNZOS, M. (2006) "Participación de los jóvenes españoles en manifestaciones. Comparación con los jóvenes europeos y análisis de sus determinantes". A: *Revista de Estudios de Juventud*, núm. 75, p. 121-153.

CALVO, K. (2013) "Fighting for a voice: the Spanish 15-M movement". A Flesher Fominaya and Cox (eds.). *Understanding European movements: new social movements, global justice struggles, anti-austerity protest*. London: Routledge.

CASTELLÀ, C. i JORBA, L. (2005). "Evaluación de las experiencias participativas en la gestión local de Cataluña: potencialidades y amenazas". A: *Gestión y Análisis de Políticas Públicas*, núm. 32, p. 79-98.

CIVICWEB (2009). *Civic web: young people, the Internet and Civic Participation. Final Policy Brief*. Cambridge: MIT Press

CLARKE, M. i STEWART, J. (1997). *Handing the Wicked Issues: A Challenge for Government*. Birmingham: Institute of Local Government Studies.

DALTON, R. (2004). *Democratic changes, democratic choices: the erosion of political support in advanced industrial democracies*. Oxford: Oxford University Press.

DALTON, R. (2008). "Citizenship Norms and the Expansion of Political Participation". A: *Political Studies*, núm. 56, p. 76-98.

FERRER-FONS, M. (2006). "Jóvenes, participación y actitudes políticas en España, ¿son realmente tan diferentes?". *Revista de Estudios de Juventud*, núm. 75, p. 195-206.

FERRER-FONS, M.; MEDINA, L., i TORCAL, M. (2006). "La participación política: factores explicativos". A: J. MONTERO, J. FONT i M. TORCAL (eds.). *Ciudadanos, asociaciones y participación en España*. Madrid: CIS.

FONT, J. i GALAIS, C. (2011). "The Qualities of Local Participation: The Explanatory Role of Ideology, External Support and Civil Society as Organizer". A: *International Journal of Urban and Regional Research*, 35 (5), p. 932-948.

FRAILE, M.; FERRER-FONS, M., i MARTÍN, I. (2006). *Jóvenes, conocimiento político y participación*. Madrid: CIS.

GARCÍA-ALBACETE, G. (2014). *Young people's political participation in Western Europe: Continuity or Generational Change?*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

MARIEN, S.; HOOGHE, M., i QUINTELIER, E. (2010). "Inequalities in Non-Institutionalized Forms of Political Participation: A Multi-Level Analysis of 25 countries". A: *Political Studies*, núm. 58, p. 187-213.

MARSH, D.; O'TOOLE, T., i JONES, S. (2007). *Young People and Politics in the UK: Apathy or Alienation?*. New York: Palgrave MacMillan.

MIR, J. (Coord.) (2013). *Moviments socials i joves activistes. Una aproximació qualitativa de la participació de la joventut en organitzacions polítiques no convencionals*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

NORRIS, P. (2004). *Young people and political activism: From the politics of loyalties to the politics of choice?* [En línia] <http://www.hks.harvard.edu/fs/pnorris/Acrobat/COE.pdf>

NYLEN, W. (2002). "Tasting the Empowerment Thesis: The participatory Budget in Belo Horizonte and Betim, Brazil". A: *Comparative Politics*, 34 (2), p. 127-145.

PARÉS, M. (2014). "La participación política de los jóvenes ante el cambio de época: estado de la cuestión". A: *Metamorfosis. Revista del Centro Reina Sofía sobre Adolescencia y Juventud*. Madrid: Centro Reina Sofía sobre Adolescencia y Juventud, núm. 0, p. 65-85.

PARÉS, P. i CASTELLÀ, C. (2009). "Una propuesta de criterios de calidad democrática para evaluar los procesos participativos". A: M. PARÉS (2009). *Participación y calidad democrática. evaluando las nuevas formas de democracia participativa*. Barcelona: Ariel, p. 241-266.

PARÉS, M.; CASTELLÀ, C., i JORBA, L. (2010). "Alguns criteris i recomanacions per millorar la qualitat dels processos participatius". A: *Innovació Democràtica*. Direcció General de Participació. Generalitat de Catalunya, núm. 2, p. 29-40.

PAPADOPOULOS, Y. i WARIN, P. (2007). "Are innovative, participator and deliberative procedures in policy making democratic and effective?" A: *European Journal of political Research*, 46 (4), p. 445-472.

PERUGORRÍA, I. i TEJERINA, B. (2013). "Politics of the encounter: Cognition, emotions, and networks in the Spanish 15-M". A: *Current Sociology*, 61 (4), p. 424-442.

PILKINGTON, H. i POLLOCK, G. (2015). "Politics are bollocks': youth, politics and activism in contemporary Europe". A: *Sociological Review*, 63 (52), p. 1-35.

PUTNAM, R. (2000). *Bowling alone: the collapse and revival of american community*. New York: Simon and Shuster.

RODHES, R. (1997). *Understanding governance. Policy networks, governance, reflexivity and accountability*. Buckingham: Open University Press.

ROWE, G. i FREWER, L. (2002). "Public Participation Methods: A Framework for Evaluation". A: *Science, Technology and Human Values*, 12 (4), p. 797-812.

SERRACANT, P. i SOLER, R. (2009). *La joventut catalana al segle XXI. Una anàlisi del sistema d'indicadors sobre joventut a Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

SOLER-I-MARTÍ, R. (2013). *Democràcia, participació i joventut. Una anàlisi de l'Enquesta de participació i política 2011*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

SOLER-I-MARTÍ, R. (2019). *Juventut, implicació i context polític a Catalunya. Una anàlisi de l'Enquesta de participació i política 2011*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

SOLER-I-MARTÍ, R. i FERRER-FONS, M. (2015). "Youth participation in context: the impact of youth transition regimes on political action strategies in Europe". A: *The Sociological Review*, núm. 63/S2, p. 92-117.

SORENSEN, E. (2002). "Democratic Theory and Network Governance". A: *Administrative Theory and Praxis*, 24 (4), p. 693-720.

SORENSEN, E. i TORFING, J. (2009). "Making governance networks effective and democratic through metagovernance". A: *Public Administration*, 87 (2), p. 234-258.

STOLLE, D.; HOOGHE, M., i MICHELETTI, M. (2005). "Politics in the Supermarket: Political Consumerism as a Form of Political Participation". A: *International Political Science Review*, 26 (3), p. 245-269.

SUBIRATS, J.; PARÉS, M., i BLANCO, I. (2009). "Calidad democrática y redes de gobernanza: evaluar la participación desde el análisis de políticas públicas". A: M. PARÉS. *Participación y calidad democrática. Evaluando las nuevas formas de democracia participativa*. Barcelona: Ariel, p. 367-398.

SUBIRATS, J. (ed.) (2015). *Ya nada será lo mismo. Los efectos del cambio tecnológico en la política, los partidos y el activismo juvenil*. Madrid: Centro Reina Sofía sobre Adolescencia y Juventud.

TAYLOR, M. (2007). "Community Participation in the Real World: Opportunities and Pitfalls in New Governance Spaces". A: *Urban Studies*, 44 (2), p. 297-317.

VERBA, S. i NIE, N. (1972). *Participation in America. Political democracy and social Equality*. New York: Harper & Row.

VERBA, S.; SCHLOZMAN, K. L., i BRADY, H. E. (1995). *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

WALTHER, A. (2006). "Regimes of youth transitions: Choice, flexibility and security in young people's experiences across different European contexts". A: *Young*, 14 (2), p. 119-139.

WATTENBERG, M. P. (2003). "Electoral turnout: The new generation gap". A: *British Elections and Parties Review*, 13 (1), p. 159-173.

ZUKKIN, C. *et al.* (2006). *A New Engagement? Political Participation, Civic Life, and the Changing American Citizen*. Oxford: Oxford University Press.

ALTRES TÍTOLS PUBLICATS EN AQUESTA COL·LECCIÓ

1. **JOVES ENTRE DOS SEGLES.** Francesc-Marc Àlvaro. 1998
2. **NOUS OBJECTIUS PER A L'EDUCACIÓ-INFORME DELORS.** Enric Masllorens. 1998
3. **ENQUESTA A LA JOVENTUT DE CATALUNYA.** Gabise, SA. 1999
4. **JOVES I PARTICIPACIÓ A CATALUNYA.** Fundació Ferrer i Guàrdia. 1999
5. **20 ANYS DE PARTICIPACIÓ DEMOCRÀTICA. 20È ANIVERSARI DEL CONSELL NACIONAL DE LA JOVENTUT DE CATALUNYA.** CNJC. 1999
6. **ESTUDI DE COMPORTAMENT DELS JOVES ESTUDIANTS DE BARCELONA.**
Centre Jove d'Anticoncepció i Sexualitat. 1999
7. **LA VIOLÈNCIA COM A RECURS I COM A DISCURS.** Manuel Delgado. 1999
8. **ELS JOVES CATALANS EN EL 2011. ELS CANVIS QUE VÉENEN.** Centre d'Estudis Demogràfics. 2000
9. **ELS JOVES CATALANS I L'HABITATGE.** Carme Trilla i Institut DEP. 2000
10. **L'ENTORN QUOTIDIÀ DELS ADOLESCENTS AMB MALALTIES CRÒNIQUES.**
Joan Carles Surís, Russell Viner i Robert W. Blum. 2000
11. **TREBALL, VALORS I CANVI. LES RUPTURES EN LA PRECARIETAT.** Daniel Ortiz i Iván Miró. 2001
12. **GENERACIÓ @. LA JOVENTUT AL SEGLE XXI.** Carles Feixa. 2001
13. **JUGAR TREBALLANT, TREBALLAR JUGANT: LES IDENTITATS JUVENILS I EL DEBAT SOBRE OCUPACIÓ I OCIOSITAT.** Robert G. Hollands. 2001
14. **ELS CONTEXTOS CANVIANTS DE LA JOVENTUT AL SEGLE XXI.** Andy Furlong i Fred Cartmel. 2001
15. **MIGRACIONS INTERNACIONALS I POBLACIÓ JOVE DE NACIONALITAT ESTRANGERA A CATALUNYA.** Centre d'Estudis Demogràfics. 2001

16. **DE LES OPORTUNITATS DESIGUALS A LA MANCA IGUALITÀRIA D'OPORTUNITATS.** Les dimensions de gènere del canvi social i la joventut a Europa. Lynne Chisholm. 2001
17. **ELS TÈCNICS EN LA POLÍTICA DE JOVENTUT DE L'ADMINISTRACIÓ PÚBLICA CATALANA.** Pere Soler(coord.), Albert Bayot, Anna Planas i Josep Vila. 2002
18. **JOVENTUT, OKUPACIÓ I POLÍTiques PÚBLIQUES A CATALUNYA.** Ricard Gomà (coord.). 2003
19. **ENQUESTA ALS JOVES DE CATALUNYA 2002 –AVANÇAMENT DE RESULTATS–.** Joaquim Casal, Maribel García, Rafael Merino i Miguel Quesada. 2003
20. **LA IMMIGRACIÓ I EL TREBALL INTERCULTURAL A LES ENTITATS D'EDUCACIÓ EN EL LLEURE DE CATALUNYA.** Diego Herrera, Bernat Albaigés i Mercè Garet. 2003
21. **CULTURA JUVENIL I GÈNERE.** Roger Martínez. 2003
22. **EL TERRITORI I LA MOBILITAT MIGRATÒRIA DELS JOVES A CATALUNYA.** Juan Antonio Mòdenes i Joaquim Recaño. 2003
23. **ELS JOVES CATALANS I L'HABITATGE, 1999-2003.** Institut DEP. Carme Trilla. 2003
24. **CRISI DEL TREBALL I EMERGÈNCIA DE NOVES FORMES DE SUBJECTIVITAT LABORAL EN ELS JOVES.** Bernat Albaigés (dir.). 2004
25. **EMANCIPACIÓ DOMICILIÀRIA, LABORAL I FAMILIAR DELS JOVES A CATALUNYA.** Pau Miret. 2004
26. **ELS NOUS RURALS DEL PALLARS SOBIRÀ.** Eva Lluvich i Mònica Ortega. 2004
27. **LA SOBREQUALIFICACIÓ ENTRE ELS JOVES CATALANS.** Pau Serracant. 2005
28. **JOVES ADULTS I POLÍTiques DE JOVENTUT A EUROPA.** Premi Joventut 2003. Juan Manuel Patón. 2005
29. **ELS COMPORTEMENTS ALIMENTARIS DELS I LES JOVES EN EL PROCÉS D'EMANCIPACIÓ.** Elena Espeitx (dir.). 2006
30. **ADOLESCÈNCIA FEMENINA I RISC SOCIAL.** Premi Joventut 2005. Anna Berga. 2007
31. **LA INFLUÈNCIA DE L'EDAT EN EL COMPORTEMENT ELECTORAL A CATALUNYA.** Raül Tormos. 2007
32. **IDENTITAT, INTEGRACIÓ I ESCOLA. ELS JOVES D'ORIGEN MARROQUÍ A LA PERIFÈRIA DE BARCELONA.** Premi Joventut 2006. Jordi Pàmies. 2008

33. **PARTICIPACIÓ, POLÍTICA I JOVES.** Una aproximació a les pràctiques polítiques, la participació social i l'afecció política de la joventut catalana. Isaac González, Jordi Collet i Josep Sanmartín. 2008
34. **FER-SE ADULT. SOCIOLOGIA COMPARADA DE LA JOVENTUT A EUROPA.** Cécile Van de Velde. 2008
35. **LES TRANSICIONS DE LA VIDA ADULTA EN EL CONTEXT DE LA GLOBALITZACIÓ.** Carles Simó. 2008
36. **UNA NOVA ESCENA DEL DRAMA ENTRE VELL I JOVE / NEW PERFORMANCE OF THE OLD VS. YOUNG DRAMA.** Zygmunt Bauman. 2008
37. **ENQUESTA A LA JOVENTUT DE CATALUNYA 2007.** Pau Miret, Antoni Salvadó, Pau Serracant i Roger Soler. 2008
38. **CATALAN YOUTH SURVEY -2007 EDITION-**. Pau Miret, Antoni Salvadó, Pau Serracant i Roger Soler. 2009
39. **ESTRATÈGIES, TRAJECTÒRIES I APORTACIONS DE JOVES TRANS, LESBIANES I GAIS.** Gerard Coll-Planas, Gemma Bustamante i Miquel Missé. 2009
40. **STRATEGIES, TRAJECTORIES AND CONTRIBUTIONS OF YOUNG TRANSEXUALS, LESBIANS AND GAYS.** Gerard Coll-Planas, Gemma Bustamante i Miquel Missé. 2010
41. **JOVES D'ORIGEN IMMIGRANT A CATALUNYA. NECESSITATS I DEMANDES.** Una aproximació sociològica. Amado Alarcón i Rosa Alcalde. 2010
42. **THE NEEDS AND DEMANDS OF YOUNG PEOPLE OF IMMIGRANT ORIGINS IN CATALUNYA.** A sociological approximation. Amado Alarcón i Rosa Alcalde. 2010
43. **LLENGUA I JOVES.** Usos i percepcions lingüístics de la joventut catalana. Joan Pujolar, Isaac González, Anna Font i Roger Martínez. 2010
44. **CONDICIONS DE VIDA I HÀBITS SOCIALS DE LA JOVENTUT DE CATALUNYA.** Cristina Sánchez. 2010
45. **MITJANS DE COMUNICACIÓ I JOVES.** Anàlisi de la situació, mecanismes d'intervenció i decàleg per a un tractament informatiu adequat de les persones joves. Mònica Figueras i Marcel Mauri. 2010
46. **CULTURA I JOVES II.** Hàbits culturals i polítiques públiques. Xavier Fina, Martí Comas, Marta Domènech, Sònia Marzo i Carles Spà. 2010
47. **SALUT I JOVES.** Dels contextos i les pràctiques de risc a les polítiques de promoció de la salut. Josep Espluga (coord.). 2010

48. **GENERACIÓ “NI-NI”, ESTIGMATITZACIÓ I EXCLUSIÓ SOCIAL.** Gènesi i evolució d'un concepte problemàtic i proposta d'un nou indicador. Pau Serracant i Melendres. 2012
49. **LA PROMOCIÓ DE LA PARTICIPACIÓ JUVENIL DE L'ACCIÓ COMUNITÀRIA.** Aportacions d'un estudi de cas. Premi Joventut 2010. Marta Ballester i Frago. 2013
50. **MOVIMENTS SOCIALS I JOVES ACTIVISTES.** Una aproximació qualitativa de la participació de la joventut en organitzacions polítiques no convencionals. Jordi Mir Garcia (coord.). 2013
51. **DEMOCRÀCIA, PARTICIPACIÓ I JOVENTUT.** Una anàlisi de l'Enquesta de participació i política 2011. Roger Soler i Martí. 2013
52. **ENQUESTA A LA JOVENTUT DE CATALUNYA 2012.** Una mirada global a les persones joves en temps de crisi. Pau Serracant i Melendres i Saleta Fabra i Anton. 2013
53. **LA NOVA PAGESIA: RELLEU GENERACIONAL EN EL MARC D'UN NOU PARADIGMA AGROSOCIAL.** Neus Monllor i Rico. 2015
54. **TIC I JOVES.** Reflexions i reptes per al treball educatiu. Ariadna Fernández-Planells, Maria-José Masanet i Mònica Figueraz-Maz. 2016
55. **LA PARTICIPACIÓ CULTURAL DE LA JOVENTUT CATALANA 2001-2015.** Antonio Ariño Villarroya i Ramón Llopis Goig. 2016
56. **MARXAR PER TORNAR.** L'adquisició de competències professionals en l'emigració internacional de les persones joves. Neus Alberich i González, Clara Rubio i Ros i Pau Serracant i Melendres. 2016
57. **ESTRATÈGIES DELS MUNICIPIS EN MATÈRIA DE JOVENTUT A CATALUNYA.** Una anàlisi de l'Enquesta a municipis i comarques. Saleta Fabra i Anton. 2018
58. **ENQUESTA A LA JOVENTUT DE CATALUNYA 2017.** Una mirada global sobre la joventut de Catalunya. Pau Serracant Melendres i Mireia Sala Torrent. 2018
59. **APRENENTATGE DEMOCRÀTIC I CIUTADANIA.** La participació de quatre joves d'origen immigrant: una perspectiva narrativa. Premi Joventut 2018. Alba Parareda-Pallarès. 2019
60. **JOVENTUT, IMPLICACIÓ I CONTEXT POLÍTIC A CATALUNYA.** Una anàlisi de l'Enquesta de participació i política 2017. Roger Soler-i-Martí (coord.). 2019

COL·LECCIÓ **APORTACIONS**

Una aproximació sintètica a la situació
i les necessitats de la joventut a Catalunya

L'actual generació jove ha crescut en un marc de profundes transformacions socials i polítiques. Molts han anat construint les seves trajectòries contra corrent, en un context de crisi econòmica i de gran incertesa sobre el futur. Des del punt de vista polític, han estat anys de grans mobilitzacions, en especial el 15-M i el procés sobiranista, de canvis radicals en l'oferta partidista i d'emergència de nous discursos. Tot plegat ha generat o reforçat dinàmiques d'allunyament de la gent jove respecte a algunes dimensions de la política i, alhora, ha comportat noves oportunitats d'implicació i activisme.

Amb dades de l'Enquesta de participació i política 2017, l'estudi analitza aquesta complexa relació de la joventut amb la política, la seva singularitat i diversitat, les desigualtats i els efectes del context.

**Generalitat
de Catalunya**